

DOI: <https://doi.org/10.26565/2074-8922-2024-83-18>

УДК (UDC): 337:378 (574)

К. В. АРЛАЧОВ¹,

аспірант кафедри педагогіки, методики та менеджменту освіти

e-mail: arlachovkonstantin@gmail.com ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-8361-3043>

В. Г. РУДАСЬ¹,

старший викладач кафедри педагогіки, методики та менеджменту освіти

e-mail: valentina.rudas@karazin.ua ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-3983-8503>

¹Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022, Україна

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ КЕЙС-ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИКЛАДАННІ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Мета. Незважаючи на тривалий час, використання та вивчення кейс-методу, на наш погляд, ще не досконало вивчені аспекти цієї технології педагогічною та методичною науками. Так, науковий інтерес представляють методологічні засади використання кейс-технологій при викладанні економічних дисциплін. Відповідно, метою статті було виявлення методологічних засад використання кейс-технологій при викладанні економічних дисциплін, а конкретними завданнями є: уточнення дефініції методу case-study; визначення переваг і недоліків кейс-технологій; надання типології кейсів; опис етапів розробки кейса.

Методи. Для досягнення мети та вирішення поставлених завдань використовувався комплекс взаємодоповнювальних загальнонаукових та емпіричних методів, зокрема синтез, аналогія, порівняння, зіставлення, узагальнення, класифікація, систематизація, аналіз філософської, психолого-педагогічної, методичної літератури та нормативної документації.

Результати. На підставі вивчення думок провідних науковців у галузі застосування кейс-методу та певних аналітико-синтетичних процедур було визначено, що кардинальна зміна вимог до якості й процесу підготовки економістів у сучасних умовах вимагає використання нових технологій навчання. Зокрема, використання кейс-технологій у викладанні економічних дисциплін забезпечує реалізацію компетентнісного підходу, практико-орієнтованого характеру освітньої діяльності й досягнення нового освітнього результату, пов'язаного з досягненням стійких конкурентних переваг. Метод case-study полягає в осмисленні, аналізі й синтезі інформації, прийнятті обґрунтованих рішень по конкретній ситуації, зафіксованої у вигляді кейса, що відбиває у своєму описі проблему та актуалізує певний досвід і комплекс знань, котрі повинні бути засвоєні при вирішенні досліджуваної проблеми. Вивчення наукових джерел із проблематики кейс-методу дозволило визначити певні переваги та недоліки його використання, що знайшло відображення в статті. Також було визначено найбільш поширені типи кейсів та підстави для їх класифікації: ступень складності; цілі й завдання процесу навчання; призначення; суб'єкти кейса; інформативність; склад; тип методичної частини; обсяг. Логіка розробки кейсів дозволила виділити основні етапи їх створення. Також було визначено можливий сценарій побудови заняття з використанням кейс-методу.

Висновки. Кардинальна зміна вимог до якості й процесу підготовки економістів у сучасних умовах вимагає використання нових технологій навчання. Використання кейс-технологій у викладанні економічних дисциплін забезпечує реалізацію компетентнісного підходу, практико-орієнтованого характеру освітньої діяльності й досягнення нового освітнього результату, пов'язаного з досягненням стійких конкурентних переваг. Перспективи подальших досліджень проблематики кейс-технологій вбачаються у виявленні та теоретичному обґрунтуванні педагогічних умов використання кейс-технології навчання при викладанні економічних дисциплін та дослідженні впливу організаційної культури викладачів на їх можливості використання кейс-технологій та способів її розвитку.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: *метод case-study, кейс-технологія, економічні дисципліни, методичні засади, типологія кейсів, етапи створення кейсів.*

Як цитувати: Арлачов К. В., Рудась В. Г. Методичні засади використання кейс-технологій при викладанні економічних дисциплін. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2024. Вип. 83. С.212-223. <https://doi.org/10.26565/2074-8922-2024-83-18>

In cites: Arlachov K. V., Rudas V. G. (2024). Methodological principles of using case technologies in teaching economic disciplines. *Problems of Engineering Pedagogic Education*, (83), 212-223. <https://doi.org/10.26565/2074-8922-2024-83-18> (in Ukrainian).

Актуальність дослідження і постановка проблеми

У наші часи показником професійної підготовки фахівця в галузі економіки є вміння переробляти великий обсяг інформації, здатність аналізувати непередбачені ситуації, самостійно розробляти алгоритми ухвалення рішення, а також розвиток таких особистісних якостей, як ініціативність і самостійність. Все це потребує певних модернізаційних зусиль від вітчизняної освіти та вимагає пошуку нових ефективних форм і методів навчання. Відповідно, без добре продуманих технологій, методів і форм навчання важко організувати успішний освітній процес. От чому слід удосконалювати ті методи й засоби навчання, що допомагають залучити студентів у пізнавальний пошук, у працю навчання та творчості, а також допомагають навчити здобувачів вищої освіти активно, самостійно добувати знання, збуджують їхню думку й розбудовують інтерес до предмета, до діяльності. Одним з ефективних методів активного навчання є, так званий, метод case-study (кейс-технологій).

Як правило, під методом case-study, або методом конкретних ситуацій, розуміють метод активного проблемно-ситуаційного аналізу, заснованого на навчанні шляхом розв'язання конкретних завдань-ситуацій, котрі називаються кейсами. Мета методу case-study – спільними зусиллями групи здобувачів освіти проаналізувати ситуацію (case), що виникла при конкретному стані справ, і виробити спосіб її практичного вирішення. Для того, щоб навчальний процес на основі кейс-технологій був ефективним, необхідні дві умови: якісний, грамотно побудований кейс і певна методика його використання в навчальному процесі.

Історичні джерела використання кейс-технологій у навчанні лежать у далекій давнині. Ще Сократ вважав, що знання, отримане людиною в готовому виді,

менш значуще для неї й тому не так довговічне, як продукт власного мислення. Завдання вчителя він бачив у тому, щоб допомогти своїм слухачам самостійно створити знання, які будуть надовго (а, може й назавжди) утримуватися в їхніх головах.

У навчальному процесі кейс-технології вперше були застосовані в 1870 році в Школі Права Гарвардського університету. З 1910 року почалося впровадження кейс-метода в Гарвардській школі бізнесу. Крім традиційних форм навчання (лекції й практичні заняття) у навчальний процес були введені заняття, проведені у формі дискусії зі студентами з розбору конкретних ситуацій у реальній управлінській практиці. У студентські аудиторії стали систематично запрошувати керівників компаній, які ділилися зі студентами своїм практичними проблемами, спільно аналізували їх і розробляли рекомендації з їхнього розв'язання.

До середини XX століття кейс-технології здобули активне поширення як в американській, так і в західноєвропейській бізнес-освіті. В 70-80-е роки XX століття метод case-study почав використовуватися в навчальному процесі низки вітчизняних ЗВО на економічних спеціальностях, у першу чергу як метод навчання прийняттю рішень. З цього приводу можна зазначити, що актуальність упровадження кейс-технологій у процес викладання економічних дисциплін пов'язана зі:

– зміною парадигми навчання у вищій школі, що впливає з трансформації вектора освіти та його націленості на формування професійної компетентності, умінь і навичок розумової й практичної діяльності;

– стимулюванням розвитку особистісних здібностей, здатності до навчання в сучасному світі, що

характеризується динамізмом, невизначеністю й насиченістю інформаційного середовища;

– актуалізацією вимог до формування ключових професійних компетентностей і якості освіти в умовах становлення економіки знань, розвитку здатності в здобувачів освіти навичок оптимальної поведінки, системних і ефективних дій у різних ситуаціях [1, с. 24].

Кейс-технології - це група освітніх технологій, методів і прийомів навчання, заснованих на вирішенні конкретних проблем і завдань.

Назва технології утворилася від латинського casus – заплутаний, незвичайний випадок; а також від англійського case – портфель, валізка. Походження термінів відбиває суть технології. Здобувачі освіти одержують від викладача пакет документів (кейс), за допомогою яких або виявляють проблему й шляхи її вирішення, або виробляють

варіанти виходу зі складної ситуації, коли проблема позначена. Кейсова технологія (метод) навчання – це навчання дією. Суть кейс-методу полягає в тому, що засвоєння знань і формування вмінь «є результатом активної самостійної діяльності здобувачів освіти з вирішення протиріч, у результаті чого й відбувається творче оволодіння професійними знаннями, навичками, уміннями й розвиток розумових здібностей» [4, с. 164].

Однак, незважаючи на тривалий час використання кейс-методу, на наш погляд, ще не всі аспекти цієї технології навчання досконало вивчені педагогічною та методичною науками. Зокрема нас цікавлять методологічні засади використання кейс-технологій при викладанні економічних дисциплін: їх переваги та недоліки, їх особливості, типологія кейсів, етапи і послідовність дій при їх створенні тощо. Все це й зумовило актуальність нашого дослідження й статті.

Аналіз досліджень та публікацій

Зважаючи на велику зацікавленість кейс-технологією з боку як науковців, так і практиків, можна зазначити, що цій проблемі було присвячено багато публікацій як в Україні, так і за її межами.

Не маючи можливості навести їх усі, згадаємо тільки ті, на які ми спиралися у своєму дослідженні, а саме: Н. Акименко [1], Х. Камінські [2], І. Леонтьєва [3], О. Папач [1], О. Павленко [4], З. Скринник

[5], В. Смелікова [6], О. Яковлева [1], A. Cameron, M. Trudel, R. Titah, P. Leger, P. Blakey [7], N. Fayzullaeva, M. Makhkamova [8], T. Gorskaya, I. Golovanova, R. Khammatova, A. Polichka, L. Romanchenko [9], C.F. Herreid [10], L. Orr, L. Weekley [11], T. Panteleeva, E. Tikhonova, A. Boykov [12], R. Stake [13], G. Volpe [14], V. Zotov, N. Frolova, V. Prasolov, A. Kintonova [15] й ін.

Постановка завдання

Метою дослідження є виявлення методологічних засад використання кейс-технологій при викладанні економічних дисциплін. Конкретними завданнями статті

є: уточнення дефініції методу case-study; визначення переваг і недоліків кейс-технологій; надання типології кейсів; опис етапів розробки кейса.

Виклад основного матеріалу

Зміст інноваційної освітньої діяльності в системі професійної підготовки економічних кадрів базується на концепції, що припускає: 1) використання інтерактивних технологій, що стимулюють активність і творчість слухачів; 2) практико-орієнтований, діяльнісний характер навчання в професійній тематичній галузі; 3) ситуативну обумовленість освітнього процесу; 4) використання фасилітативного підходу, орієнтованого на створення

освітнього середовища, мотивацію слухачів і спільне з ними досягнення освітньої мети на основі вибудовування партнерських відносин між викладачем і слухачами.

У науковій літературі представлені різні дефініції методу case-study. Так, його визначають як тип дослідження, спрямований на вивчення складності й особливої природи одного конкретного випадку [9, с. 75]; дослідницький проєкт, у якому в якості предмета дослідження

обирається одиничний випадок або кілька відібраних прикладів і визначається сукупність методів їх вивчення [7]; «історію з освітнім підтекстом» [8, с. 32]. Усі визначення з різних сторін розкривають суть методу case-study. Таким чином, можна констатувати, що метод case-study полягає в осмисленні, аналізі й синтезі інформації, прийнятті обґрунтованих рішень по конкретній ситуації, зафіксованій у вигляді кейса, що відбиває у своєму описі проблему та актуалізує певний досвід і комплекс знань, котрі повинні бути засвоєні при вирішенні досліджуваної проблеми.

Сферою застосування навчальних кейс-технологій є програми підготовки зі спеціальностей і напрямків, в яких превалюють ситуаційне знання й ситуаційна діяльність [7]. До таких спеціальностей і напрямків відносяться, насамперед, програми підготовки з економічних дисциплін.

Метод case-study застосовується тут для:

- формування ключових загальнокультурних, загальнопрофесійних і професійних компетентностей;
- застосування отриманих теоретичних знань в умовах динамічно мінливої середовища і їх закріплення;
- уміння аналізувати в обмежений термін значний масив неупорядкованої інформації, вирішувати складні неструктуровані проблеми;
- активізації знань і вироблення практичних навичок ухвалення рішення в реальних ситуаціях;
- відпрацювання навичок колективної роботи, розвитку аналітичних і комунікативних здібностей;
- розвитку гнучкості й діалектичності мислення, комунікабельності, лідерства.

У цих цілях кейс-технології використовуються у викладанні економічних дисциплін як принципово необхідне доповнення традиційних форм і методик навчання. Така сфера застосування обумовлена як загальними перевагами, так й недоліками кейс-технологій навчання. На підставі аналізу різних наукових джерел, зокрема [1-9], щодо проблем використання кейс-технологій навчання нами було визначено їхні основні переваги і недоліки.

До переваг кейс-технологій навчання можна віднести:

- реалізацію принципів проблемного навчання, придбання навичок вирішення реальних проблем, роботу групи здобувачів освіти в єдиному проблемному просторі;
- можливість застосувати теоретичні знання задля вирішення практичних проблем, імітацію механізму ухвалення рішення в реальній практиці, більш адекватній життєвій ситуації, ніж традиційні навчальні технології;
- вироблення аналітичних і оцінних навичок, здатностей до самостійного мислення та найпростіших узагальнень, вибудовування логічних схем і алгоритмів розв'язання проблеми, аргументацію своєї думки, презентацію вироблених рішень;
- можливість отримання навичок роботи в команді й пошук найбільш раціонального розв'язання поставленої проблеми;
- отримання навичок ділового спілкування, уміння формулювати питання, вислухувати альтернативні думки, аргументувати відповідь.

Певними недоліками можна вважати таке:

- неефективність відносно ситуацій, котрі позбавлені проблемності й конфліктів, є стандартними й жорстко регламентованими, не мають альтернативних шляхів вирішення;
- недостатню результативність без теоретичної основи. Метод показує, як на практиці застосовувати економічні знання, тому вимагає опори на вже наявні знання й уміння, відповідно, він не може бути застосований на початку навчального процесу, коли ці знання й уміння ще відсутні;
- розбір конкретних проблемних ситуацій сприяє формуванню стереотипного підходу до вирішення проблем-аналогів, виникає загроза того, що здобувачі освіти не зможуть освоїти більш високий рівень осмислення й узагальнення;
- не завжди можна екстраполювати отримані результати на всю безліч подібних ситуацій;
- застосування методу вимагає неупередженості, старанності й професіоналізму, інакше результати будуть нерелевантні.

Із наведеного аналізу переваг і недоліків метода case-study можна дійти висновку, що його необхідно використовувати в органічній єдності з іншими методами навчання, зокрема традиційними, що формують у здобувачів освіти обов'язкове нормативне знання. Також слід зазначити, що надмірна захопленість використанням кейс-технологій навчання може призвести до того, що в майбутнього фахівця не буде необхідної фундаментальної основи, його знання будуть скорочені до знання безлічі ситуацій без розуміння певного методологічного принципу або системи їх використання на практиці. У цьому зв'язку в програмах підготовки економічних кадрів доцільно виділяти на розбір конкретних ситуацій у середньому не більше ніж 25-30 %.

Таким чином, можна зазначити, що необхідною є експертна оцінка спеціальностей, навчальних дисциплін і їх розділів, де застосування методу case-study надає набагато більший ефект, ніж традиційні технології навчання. Однак не викликає сумніву, що застосування методу case-study при викладанні економічних дисциплін повинне бути методично обґрунтоване й забезпечене. Це необхідно як при організації навчального процесу з освітньої програми в цілому, так і при плануванні його конкретним викладачем. Використання кейс-методу у вивченні навчальних дисциплін економічного циклу є особливо значущим, тому що застосування імпровізацій у навчальному процесі вимагає максимального наближення здобувачів освіти до реальних ситуацій і прийняттю адекватних рішень. У практичній професійній діяльності випускникам доведеться зустрічатися з різними непередбаченими ситуаціями. Звичайно, готових рецептів, як поводитися в тій або іншій ситуації дати неможливо. Тому, вирішуючи різні проблемні ситуації ще на навчальних заняттях, випускник буде мати набагато більше шансів успішно вирішувати їх у своїй майбутній професійній діяльності.

До цього слід додати, що для розгляду різних ситуацій при викладанні економічних дисциплін можуть використовуватися різні типи кейсів.

Найбільш поширеними типами кейсів, виділених відповідно до певних класифікаційних ознак, є:

- за *ступенем складності* – ілюстративні кейси; навчальні кейси з формулюванням проблеми; навчальні кейси без формулювання проблеми; прикладні кейси;

- за *цілями й завдання процесу навчання*; – кейси, що навчають аналізу й оцінці; - кейси, що навчають вирішенню проблем і прийняттю рішень; кейси, що ілюструють проблему, її вирішення або концепцію в цілому;

- за *призначенням* – описові кейси; аналітичні кейси; кейси, пов'язані із прийняттям рішень;

- за *суб'єктом кейса* – особистісні кейси; організаційно-інституціональні кейси; багатосуб'єктні кейси;

- за *інформативністю* – структуровані кейси; неструктуровані кейси; фрагментарні кейси; першовідкривательські кейси;

- за *складом* – кейси з додатками; кейси без додатків;

- за *типом методичної частини* – питальні кейси; кейси-завдання;

- за *обсягом* – міні-кейс; середній кейс; об'ємний кейс.

Практика використання кейс-методу у вищій освіті довела, що розробка й викладання кейсів – досить складне завдання, що ставить до викладача вимоги високого професіоналізму, педагогічної майстерності й ерудиції. Як зазначалось вище, суть кейс-методу полягає в тому, що «здобувачам освіти пропонують реальну життєву ситуацію, опис якої одночасно відбиває не тільки яку-небудь практичну проблему, але й актуалізує певний комплекс знань, який необхідно засвоїти при вирішенні цієї проблеми» [3, с. 113].

Матеріалами для створення кейса є проблемні реальні ситуації або літературні джерела. При розробці тексту кейса для свого заняття викладач може використовувати статті з газет і журналів, з новинних публікацій Інтернету та ін. Обсяг може бути різним – від декількох пропозицій на одній сторінці до декількох сторінок. Однак слід пам'ятати, що великі кейси викликають утруднення у здобувачів освіти, особливо при роботі вперше.

Використання кейс-методу дозволяє надати здобувачам освіти максимальний спосіб самостійного й творчого пошуку. Кейс-метод можна успішно використовувати у всіх навчальних дисциплінах економічного циклу, зокрема таким, як аналіз фінансово-господарчої діяльності, менеджмент, антикризове управління, маркетинг. Якісний кейс, як правило, «вчить шукати нетривіальні підходи, оскільки не має єдино правильного рішення. Здобувачі освіти мають можливість висловити власну точку зору, відстояти свою позицію, вибудувати доказову базу» [3, с. 115].

Немає певного стандарту пред'явлення кейсів. Зазвичай кейси представляються в друкованому вигляді або на електронних носіях, однак включення в текст фотографій, діаграм, таблиць робить його більш наочним. Із друкованою інформацією або з інформацією на електронних носіях легше працювати й аналізувати її, ніж інформацію, представлену, наприклад, в аудіо- або відеоваріантах. Слід також враховувати, що обмежені можливості багаторазового інтерактивного перегляду можуть призвести до викривлення первинної інформації та помилок. Останнім часом усе популярнішими стають мультимедійні пред'явлення кейсів. Можливості мультимедійного пред'явлення кейсів дозволяють уникнути вищезгаданих труднощів і поєднують у собі переваги текстової інформації й інтерактивного відеозображення.

Серед загальних вимог до створення кейсу можна відзначити такі: кейс має бути написаний цікавою, простою й дохідливою мовою; відрізнитися проблемністю; чітко визначати сутність проблеми; наводити як позитивні, так і негативні приклади; містити необхідну та достатню кількість інформації, необхідної для розуміння й вирішення проблеми. Кейс також повинен надавати можливість викладачеві використовувати його на будь-якій стадії навчання й для різних цілей: дискусії, опитування, заліку, іспиту тощо.

При розробці кейса важливе значення має добір джерел. Усі джерела кейсів можна підрозділити на базові (первинні) і вторинні (похідні).

До базових (первинних) джерел можна віднести: суспільно-господарську практику, яка в усьому своєму різноманітті служить ресурсом фактологічної бази, сюжету й проблеми кейса; освіти, яка задає цілі й завдання навчання, інтегровані в кейс; науку як ключову методологічну базу (системний підхід, інші наукові методи), інструментально-методичний апарат аналітичної діяльності, інтегровані в кейс і процес його аналізу.

Вторинні (похідні) джерела містять: окремі фрагменти життя реально існуючої компанії, інформація про яку отримана безпосередньо в ході дослідницького або консалтингового проекту або цілеспрямованого збору інформації; художню й публіцистичну літературу, спеціалізовані журнали й видання, інформаційні вісники й буклети, розповсюджені на виставках, презентаціях тощо; фактологічний матеріал, відомий здобувачам освіти, що має для них певне особисте значення, знайомий контекст; статистичні й нормативно-правові матеріали, відомості про стан ринку, організаційно-правові й фінансово-економічні характеристики об'єкта, використовувані як безпосередній інструмент для діагностики ситуації або як матеріал для розрахунків показників, найбільш істотних для аналізу ситуації; наукові монографії, статті, звіти, які можуть бути складовими кейсів (фрагменти включаються в сюжет) або включатися в список літератури, необхідної для розуміння кейса; інтернет-ресурси.

Для того щоб навчальний процес на основі case-технологій був ефективним, необхідна сукупність щонайменше трьох умов: 1) правильно розроблений кейс; 2) наявність певних теоретичних знань (необхідних і достатніх), на підставі яких можна розв'язати проблему, поставлену в кейсі; 3) результативна методика використання кейса в навчальному процесі.

При розробці кейса з економічних дисциплін можливі різні підходи. Можна, наприклад, спочатку виділити конкретний тип проблеми й спробувати виділити інформацію, що стосується цього типу проблеми, припустимо: дистрибуція, керування продажами, керування вартістю компанії, керування персоналом тощо.

Інший підхід полягає в тому, щоб спочатку не виділяти конкретної проблеми, а зібрати інформацію з широкого спектра проблем діяльності компанії: менеджмент, маркетинг, фінанси й т.ін. Однак за будь-яких умов правильно розроблений кейс повинен відповідати таким вимогам:

- відповідати поставленій меті;
- мати зв'язок із концепцією/теорією;
- бути актуальним, базуватися на реальних подіях і містити достовірний опис дійсної проблеми, протиріч, схованих завдань;
- ілюструвати не унікальні, а типові ситуації;
- містити необхідний масив інформації;
- мати певний рівень труднощі;
- мати структурований зміст, бути зрозумілим, конкретним, лаконічним;
- сприяти розвитку аналітичних і оцінних навичок, ініціації дискусій;
- мати різні варіанти рішень.

Як правило, основними етапами створення кейсів є:

- 1) формулювання дидактичних цілей кейса. Визначення його місця в структурі навчальної дисципліни, формулювання цілей і завдань, визначення сформованих ключових компетентностей;
- 2) ідентифікація проблемної ситуації;
- 3) конструювання структурно-логічної схеми кейса, формулювання основних тез, котрі необхідно розкрити в тексті;
- 4) літературний огляд, пошук вже існуючих кейсів з обраної теми, інтерв'ювання;
- 5) пошук і вибір інституціонального об'єкта (компанія, відомство і т.д.), що відповідає поставленій меті й структурно-логічній схемі кейса;
- 6) збір інформації з обраного інституціонального об'єкта в контексті структурно-логічної схеми кейса;
- 7) вибір типу кейса;
- 8) ретельний контент-аналіз, побудова сюжету, вибір моделі ситуації, перевірка її відповідності реальності.

Текстуальне оформлення тексту кейса. Розробка методичних рекомендацій із використання кейса в навчанні: розробка завдання для здобувачів освіти, формулювання можливих питань для організації дискусії й презентації кейса, опис алгоритму дій здобувачів освіти і викладача в момент обговорення кейса;

9) діагностика коректності й ефективності кейса шляхом апробації, проведення методичного навчального експерименту, отримання експертних оцінок;

10) розробка остаточного варіанта кейса;

11) упровадження розробленого кейса в практику навчання, його застосування при проведенні навчальних занять.

Можливий сценарій побудови заняття може виглядати таким чином:

– на підготовчому етапі педагог готує ситуацію, додаткові інформаційні матеріали, визначає місце заняття в системі дисципліни, завдання заняття;

– на ознайомлювальному етапі відбувається залучення студентів у живе обговорення реальної професійної ситуації: введення в ситуацію, опис ситуації, роздача інформаційного матеріалу;

– на основному (аналітичному) етапі: вступне слово викладача, розподіл слухачів по групах (4-5 людей у кожній), організація роботи груп;

– на підсумковому етапі: заключна презентація результатів аналітичної роботи (здобувачі освіти можуть довідатися й порівняти кілька варіантів рішення однієї проблеми) узагальнюючий виступ викладача – аналіз ситуації, оцінювання викладачем діяльності здобувачів освіти» [3, с. 46].

Таким чином, можна констатувати, що кейс-технологія – це не повторення за викладачем, не переказ параграфа або статті, не відповідь на запитання викладача. Це – аналіз конкретної ситуації, котрий змушує звернутися до певних, отриманих раніше знань і застосувати їх на практиці.

Висновки

1. Кардинальна зміна вимог до якості й процесу підготовки економістів у сучасних умовах вимагає використання нових технологій навчання. Використання кейс-технологій у викладанні економічних дисциплін забезпечує реалізацію компетентнісного підходу, практико-орієнтованого характеру освітньої діяльності й досягнення нового освітнього результату, пов'язаного з досягненням стійких конкурентних переваг.

2. Метод case-study полягає в осмисленні, аналізі й синтезі інформації, прийнятті обґрунтованих рішень з конкретної ситуації, зафіксованої у вигляді кейса, що відбиває у своєму описі проблему та актуалізує певний досвід і комплекс знань, котрі повинні бути засвоєні при вирішенні досліджуваної проблеми.

3. Серед основних переваг кейс-технологій навчання можна виділити: реалізацію принципів проблемного навчання, надбання навичок вирішення реальних проблем; можливість застосувати теоретичні знання задля вирішення практичних проблем; вироблення аналітичних і оцінних навичок, здатностей до самостійного мислення, вибудовування логічних схем і алгоритмів розв'язання проблеми, аргументацію своєї думки; можливість отримання навичок роботи у команді й пошук найбільш раціонального розв'язання поставленої проблеми; отримання навичок ділового спілкування, уміння формулювати питання, вислухувати альтернативні думки, аргументувати відповідь. Певними недоліками можна

вважати: неефективність відносно ситуацій, що позбавлені проблемності й конфліктів; недостатню результативність без теоретичної основи; розбір конкретних проблемних ситуацій сприяє формуванню стереотипного підходу до вирішення проблем-аналогів; не завжди можна екстраполювати отримані результати на всю безліч подібних ситуацій тощо.

4. Найбільш поширені типи кейсів виділені за такими класифікаційними ознаками: ступенем складності; цілями й завданнями процесу навчання; призначенням; суб'єктом кейса; інформативністю; складом; типом методичної частини; обсягом.

5. Основними етапами створення кейсів є: 1) формулювання дидактичних цілей кейса; 2) ідентифікація проблемної ситуації; 3) конструювання структурно-логічної схеми кейса; 4) літературний огляд, пошук вже існуючих кейсів з обраної теми; 5) пошук і вибір інституціонального об'єкта; 6) збір інформації з обраного інституціонального об'єкта в контексті структурно-логічної схеми кейса; 7) вибір типу кейса; 8) ретельний контент-аналіз, побудова сюжету, вибір моделі ситуації, перевірка її відповідності реальності; 9) діагностика коректності й ефективності кейса шляхом апробації, проведення методичного навчального експерименту, отримання експертних оцінок; 10) розробка остаточного варіанта кейса; 11) упровадження розробленого кейса в практику навчання.

Перспективи подальших досліджень

Перспективи подальших досліджень вбачаються у виявленні та теоретичному обґрунтуванні педагогічних умов використання кейс-технології навчання при викладанні економічних дисциплін; дослідженні впливу організаційної культури

викладачів на їх можливості використання кейс-технологій та способів її розвитку; визначенні можливостей ефективного використання кейс-технологій при вивченні неекономічних дисциплін.

Конфлікт інтересів

Автори заявляють, що конфлікту інтересів щодо публікації цього рукопису немає. Крім того, автори повністю дотримувалися етичних норм, включаючи плагіат, фальсифікацію даних та подвійну публікацію.

Список використаних джерел

1. Акименко, Н., Папач, О., Яковлева, О. Використання кейс-технологій при розв'язанні задач економічного змісту в базовій школі. *Фізико-математична освіта*. 2024. Т. 39. № 3. С. 12-23. DOI: <https://doi.org/10.31110/fmo2024.v39i3-02>
2. Камінські, Х. Дідактико-методичні основи викладання економіки. Вивчення конкретного випадку (case-study). *Економіка. Питання шкільної економічної освіти*. 2008. №2. С. 23-29.
3. Леонтьєва, І. В. Педагогічний кейс як засіб розвитку критичного мислення майбутніх викладачів. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2019. № 32. С. 29-38. DOI: <https://doi.org/10.28925/2311-2409.2019.32.4> URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Potip_2019_32_6
4. Павленко, О. Відмінність «методу case atudies» від «методу аналізу конкретних ситуацій». Особливості використання методу case atudies у методичній підготовці майбутніх викладачів економіки. *Витоки педагогічної майстерності*. 2020. Вип. 25. С. 166-172. DOI: <https://doi.org/10.33989/2075-146x.2020.25.223239>
5. Скринник, З. Е. Психологія і педагогіка. Проведення індивідуального заняття за методом аналізу конкретних навчальних ситуацій (case study): навчально-методичний посібник. Львів: ЛІБС УБС НБУ, 2012. 145 с.
6. Смелікова, В. Б. Експериментальна перевірка ефективності методики підготовки майбутніх судоводів до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя : Філологічні науки* : зб. наук. пр. [відп. ред. проф. Самойленко Г.В.]. Ніжин: Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2016. Кн. 2. С.162 – 168. URL: <http://rep.ksma.ks.ua/jspui/handle/123456789/147>
7. Cameron, A., Trudel, M., Titah, R., Leger, P. The Live Teaching Case: A New IS Method and its Application. *Journal of Information Technology Education: Research*. 2012. Vol. 11. P. 27-42. DOI: <http://dx.doi.org/10.28945/1566>
8. Fayzullaeva, N., Makhkamova, M. Methods Of Enhancing The Perception Of Educational Material In The Process Of Teaching Economic Disciplines. *International journal of scientific & Technology Research*. 2020. Vol. 9. Iss. 02, pp. 327-329. URL: <https://www.ijstr.org/final-print/feb2020/Methods-Of-Enhancing-The-Perception-Of-Educational-Material-In-The-Process-Of-Teaching-Economic-Disciplines.pdf> (дата звернення: 15.11.2024)
9. Gorskaya, T., Golovanova, I., Khammatova, R., Polichka, A., Romanchenko, L. Features of a Project-Case Technologyin Teaching Students Further Mathematics. *EURASIA Journal of Mathematics, Science and Technology Education*. 2020. vol. 16(11). em1900. DOI: <https://doi.org/10.29333/ejmste/8562>
10. Herreid, C.F. Start with a Story: The Case Study Method of Teaching College Science. Arlington, Virginia: NSTApress National Science Teachers Association, 2006. 350 p. URL: https://books.google.com.ua/books?hl=vi&lr=&id=HdXcYhThxoIC&oi=fnd&pg=PR5&ots=52rC9lJ1r&sig=JO1Hw4CiskpZjOTzH XvsuWdqms&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false
11. Orr, L., Weekley, L. Teaching with case studies in higher education. *Case Study Methodology in Higher Education*. IGI Global, 2019. pp. 180-208. DOI: <https://doi.org/10.4018/978-1-5225-9429-1.ch009>
12. Panteleeva, T., Tikhonova, E., Boykov, A. Application of Case Study Method in Teaching Students Specialized in Economics. *International Scientific Conference “Delivering Impact in Higher Education Learning and Teaching: Enhancing Cross-Boarder Collaborations” (DIHELT 2021), SHS Web of Conferences*. 2021. Vol. 99. 01003. DOI: <https://doi.org/10.1051/shsconf/20219901003>
13. Stake, R. The Art of Case Study Research. Thousand Oaks, London, New Delhi: Sage Publications International Educational and Professional Publisher, 1995. – 358 p. https://books.google.com.ua/books?id=ApGdBx76b9kC&printsec=frontcover&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

14. Volpe, G. Case teaching in economics: History, practice and evidence. *Cogent Economics & Finance*, Taylor & Francis, Abingdon. 2015. Vol. 3. Iss. 1. pp. 1-18. DOI: <https://doi.org/10.1080/23322039.2015.1120977>
15. Zotov, V., Frolova, N., Prasolov, V., Kintonova, A. Case study: An effective technology of modern entrepreneurship education. *Journal of Entrepreneurship Education*. 2020. Vol. 23. Iss. 1. URL: <https://www.abacademies.org/articles/case-study-an-effective-technology-of-modern-entrepreneurship-education-9001.html>> (дата звернення: 19.11.2024)

Стаття надійшла до редакції 15.10.2024

Стаття рекомендована до друку 28.11.2024

K.V. ARLACHOV¹,

PhD Student of the Department of Pedagogy, Methods and Management of Education
e-mail: arlachovkonstantin@gmail.com ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-8361-3043>

V. G. RUDAS¹,

Senior Lecturer of the Department of Pedagogy, Methods and Management of Education
e-mail: valentina.rudas@karazin.ua ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-3983-8503>

¹V. N. Karazin Kharkiv National University,
4, Svobody Square Kharkiv, 61022, Ukraine

METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF USING CASE TECHNOLOGIES IN TEACHING ECONOMIC DISCIPLINES

Purpose. Despite the long period of using and studying the case method, in our opinion, not all aspects of this teaching technology have been thoroughly studied by pedagogical and methodological sciences. Therefore, the methodological principles of using case technologies in teaching economic disciplines represent a particular scientific interest. Accordingly, the aim of the article is to identify the methodological principles of using case technologies in teaching economic disciplines, and the specific tasks are as follows: to clarify the definition of the case-study method; to identify the advantages and disadvantages of case technologies; to provide a typology of cases; to describe the stages of case development.

Methods. To achieve the goal and solve the tasks, a set of complementary general scientific and empirical methods has been used, in particular: synthesis; analogy; comparison; correlation; generalization; classification; systematization; analysis of philosophical, psychological, pedagogical, methodological literature and normative documentation.

Results. Based on the opinions of leading scholars in the field of case method application and certain analytical and synthetic procedures, it has been determined that a radical change in the requirements for the quality and process of training economists in modern conditions requires new teaching technologies. In particular, using case technologies in teaching economic disciplines ensures the implementation of a competency-based approach, the practice-oriented approach to educational activities and the achievement of a new educational result related to the development of sustainable competitive advantages. The case-study method consists in comprehending, analyzing and synthesizing information, making informed decisions on a specific situation, reflected in the case, which contains a problem in its description and actualizes a certain experience and complex of knowledge to be acquired in solving the problem being studied. Analysis of scientific sources on the case method has made it possible to identify certain advantages and disadvantages of its application, as presented in the article. The author also identifies the most common types of cases and the criteria for their classification: degree of complexity; goals and objectives of the learning process; purpose; case subjects; informativeness; composition; type of methodological part; volume. The logic of case development allowed us to identify the main stages in the process of case creation. A possible scenario for organizing a lesson using the case method has also been determined.

Conclusions. A fundamental change in the requirements for the quality and process of training economists in modern conditions requires new teaching technologies. Using case technologies in teaching economic disciplines ensures the implementation of a competency-based approach, the practice-oriented character of educational activities and the achievement of a new educational result associated with the achievement of sustainable competitive advantages. Prospects for further research on case technologies are to identify and theoretically substantiate the pedagogical conditions for applying case-based learning technologies

in teaching economic disciplines and to study the impact of teachers' organizational culture on their ability to use case technologies and ways to develop it.

KEY WORDS: case-study method, case technology, economic disciplines, methodical principles, typology of cases, stages of creation of cases.

References

1. Akymenko, N., Papach, O., Yakovlieva, O. (2024). Use of case technologies in solving problems of economic content in secondary school. *Physical and Mathematical Education*, 39(3), 12–23. <https://doi.org/10.31110/fmo2024.v39i3-02> (in Ukrainian).
2. Kaminsky, Kh. (2008). Didactic and methodical bases of teaching economy. Studying of a concrete case (case-study). *Economics. Issues of school economic education*, 2, 23-29. (in Ukrainian).
3. Leontieva, I. V. (2019). Pedagogical case as development tool of critical thinking of future teachers. *Pedagogical Education: Theory and Practice. Psychology. Pedagogy*, 32, 29-38. <https://doi.org/10.28925/2311-2409.2019.32.4> (in Ukrainian).
4. Pavlenko, O. (2020). The difference between the "case studies method" and the "case analysis method". Features of using the case studies method in methodical training of future teachers of economics. *The sources of pedagogical skills*, (25), 166-172. <https://doi.org/10.33989/2075-146x.2020.25.223239> (in Ukrainian).
5. Skrynnyk, Z. E. (2012). Psychology and pedagogics. Holding individual occupation by method of the analysis of concrete educational situations (case study), LIBS UBS NBU, Lviv. (in Ukrainian).
6. Smelikova, V. B. (2016). 'Eksperymentalna perevirka efektyvnosti metodyky pidhotovky maibutnikh sudnovodiiv do profesiino-orientovanoho spilkuвання zasobamy keis-tekhnohii' [Experimental check of efficiency of a technique of training of future boatmasters for the professional focused communication by means a case technologies], *Scientific notes [Nizhyn State University named after Mykola Gogol] : Philological sciences*, M. Hohol NSU, Nizhyn, 2, 162-168. <http://rep.ksma.ks.ua/jspui/handle/123456789/147> (in Ukrainian).
7. Cameron, A., Trudel, M., Titah, R., Leger, P. (2012). The Live Teaching Case: A New IS Method and its Application. *Journal of Information Technology Education: Research*, 11, 27-42. <http://dx.doi.org/10.28945/1566>
8. Fayzullaeva, N., Makhkamova, M. (2020). Methods Of Enhancing The Perception Of Educational Material In The Process Of Teaching Economic Disciplines. *International journal of scientific & Technology Research*. 9(02), 327-329. URL: <https://www.ijstr.org/final-print/feb2020/Methods-Of-Enhancing-The-Perception-Of-Educational-Material-In-The-Process-Of-Teaching-Economic-Disciplines.pdf> (date of application: 15.11.2024)
9. Gorskaya, T., Golovanova, I., Khammatova, R., Polichka, A., Romanchenko, L. (2020). Features of a Project-Case Technologyin Teaching Students Further Mathematics. *EURASIA Journal of Mathematics, Science and Technology Education*, 16(11), em1900. <https://doi.org/10.29333/ejmste/8562>
10. Herreid, C. F. (2006). Start with a Story: The Case Study Method of Teaching College Science, NSTApress National Science Teachers Association, Arlington, Virginia. https://books.google.com.ua/books?hl=vi&lr=&id=HdXcYhThxoIC&oi=fnd&pg=PR5&ots=52rC9ILJ1r&sig=JO1Hw4CiskpZjOTzH_XvsuwDqms&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false
11. Orr, L., Weekley, L. (2019). Teaching with case studies in higher education. *Case Study Methodology in Higher Education*, 180-208, IGI Global. <https://doi.org/10.4018/978-1-5225-9429-1.ch009>
12. Panteleeva, T., Tikhonova, E., Boykov, A. (2021). Application of Case Study Method in Teaching Students Specialized in Economics. *International Scientific Conference “Delivering Impact in Higher Education Learning and Teaching: Enhancing Cross-Boarder Collaborations” (DIHELT 2021), SHS Web of Conferences*, 99, 01003. <https://doi.org/10.1051/shsconf/20219901003>
13. Stake, R. (1995). The Art of Case Study Research, Sage Publications International Educational and Professional Publisher, Thousand Oaks, London, New Delhi.

https://books.google.com.ua/books?id=ApGdBx76b9kC&printsec=frontcover&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

14. Volpe, G. (2015). Case teaching in economics: History, practice and evidence. *Cogent Economics & Finance*, 3(1), 1-18, Taylor & Francis, Abingdon. <https://doi.org/10.1080/23322039.2015.1120977>
15. Zotov, V., Frolova, N., Prasolov, V., Kintonova, A. (2020). Case study: An effective technology of modern entrepreneurship education. *Journal of Entrepreneurship Education*, 23(1). <https://www.abacademies.org/articles/case-study-an-effective-technology-of-modern-entrepreneurship-education-9001.html> (viewed 19 November 2024)

The article was received by the editors 15.10.2024

The article is recommended for printing 28.11.2024